

Attityder till nya växtförädlingstekniker

Under 2024 kommer troligtvis genredigering eller gensaxen som den också kallas, att bli godkänd inom EU. Tekniken har hittills klumpats ihop med genmodifiering, GMO och har därmed varit behäftad med långtgående restriktioner. Nu blir det tillåtet att ta bort gener som skapar oönskade egenskaper och framhäva önskade egenskaper samt flytta gener mellan närbesläktade arter. På så sätt kan vi få produkter, som vi också skulle ha kunnat ta fram med gängse växtförädling, men nu kan det göras snabbare, billigare och precisare.

MÖJLIGA KONSUMENTREAKTIONER

Trots att genredigering inte är lika kontroversiell som genmodifiering kan man undra hur konsumenterna kommer att ta emot dessa produkter. Konsumentreaktioner kan tänkas, även om folk i allmänhet inte tänker på att en stor del av den mat de äter är genmodifierad genom århundranden av avel och urval. Kanske tror många människor att dagens livsmedel härrör direkt från naturen.

Lagförslaget innehåller inget krav på att producenter ska upplysa om att produkten har ingredienser som tagits fram genom en gensax. Men man vet ju aldrig – det ideologiska motståndet mot GMO kanske fortplantar sig till ett motstånd mot genredigering och om konsumenterna sätter sig på tvären kan både producenter och handeln bli fundersamma.

LITEN KUNSKAP

En grupp av forskare har undersökt hur konsumenters syn på genredigering skiljer sig från deras syn på annan genmodifiering. Forskarna genomförde en undersökning bland ett representativt urval av amerikanska konsumenter. Studien visar tydligt att folk inte vet mycket om genredigering. Konsumenternas kunskap om tekniken är endast hälften så stor som deras kunskap om genmodifiering.

Forskarna identifierade en grupp av konsumenter som är positiva till genmodifiering och en annan grupp som inte bryr sig om livsmedelsteknologier i stort. Ingen av dessa grupper är motståndare till genmodifierade produkter.

IDEOLOGISK GRUND

Däremot finns en tredje grupp av konsumenter som är skeptiska till både genmodifierade och genredigerade livsmedel. De är överlag skeptiska mot livsmedelsteknologier och de litar inte på de stora företagen inom förädlingsindustrin. Samtidigt gäller att dessa konsumenter skulle vara mera positiva om de genredigerade matvarorna istället hade kommit från små, inhemska och nyetablerade företag. Med andra ord har motståndet ideologiska

grunder. Trots detta anser sig dessa människor ha god kunskap om såväl genredigering som genmodifiering – men det är inte säkert att de faktiskt har kunskaper.

DJUPT LIGGANDE INSTÄLLNINGAR

Avgörande för konsumenternas syn på olika genteknologier är attityder som grundar sig i så djupt liggande inställningar att de inte förändras över tiden. Människors attityder gentemot livsmedelsteknologier går nog inte att påverka. Folk tar inte till sig information om de genteknikernas betydelse för hälsa, miljö, ekonomi och klimat. De konsumenter som är negativt inställda vill inte tro på de genredigerade livsmedlens positiva effekter. Men inte heller de konsumenter som från början accepterar genredigering bryr sig om sådan information.

Demografiska faktorer har en viss betydelse för folks inställning till genmodifierade livsmedel. Det är föga förvånande att de som är mest negativt inställda till både livsmedelsteknologier i allmänhet och till genmodifieringen är ofta kvinnor och äldre, men även höginkomsttagare. Ju mera välutbildad man är, desto mera positiv är man.

INGEN ANLEDNING TILL ORO

Resultaten ger knappast anledning till oro. Förvisso finns det skeptiker men konsumenterna kommer ändå att köpa produkter med genredigerat ursprung. Dessa produkter kan ju erbjuda vad konsumenter i allmänhet vill ha, nämligen goda kvaliteter i olika hänseenden till rimliga priser. Konsumenterna får inte reda på att livsmedlen baseras på råvaror som tagits fram genom genredigering, lika lite som de vet hur de existerande livsmedlen har förädlats fram.

Studiens resultat gäller till stor del även i Sverige. På den amerikanska marknaden har GMO funnits länge, vilket borde innebära att konsumenter har bättre kännedom, medan svenska konsumenter nog är mera avvaktande till både genmodifiering och genredigering. De konsumenter som ogillar de nya genteknikerna får hålla sig till den ekologiska sektorn där genredigering fortsatt inte ska användas.

Källa: Paudel, B., Kolady, D. E., Just, D., & Van der Sluis, E. (2023). Determinants of consumer acceptance of gene-edited foods and its implications for innovators and policymakers. Agribusiness (i väntan på att bli utgiven).

JERKER NILSSON
INSTITUTIONEN FÖR EKONOMI,
SLU UPPSALA

